

Arkeologisk förundersökning 2014

Innerstaden 1:14 – Engelbrektsgatan och Stora Nygatan, fornlämning nr 20

VA-LEDNINGAR

Malmö stad, Malmö kommun
Skåne län

Arkeologisk förundersökning 2014

Innerstaden 1:14 – Engelbrektsgatan och Stora Nygatan, fornlämning nr 20

VA-LEDNINGAR

Malmö stad, Malmö kommun
Skåne län

Skånearkeologi

Per Sarnäs

Midgårdsgatan 3

216 19 Malmö

Tel: 0708-82 78 16

E-post: info@skanearkeologi.se

Webb: www.skanearkeologi.se

Arkeologisk förundersökning 2014

Innerstaden 1:14 – Engelbrektsgatan och Stora Nygatan, fornlämning nr 20

VA-ledningar

Malmö stad, Malmö kommun

Skåne län

Skånearkeologi

Rapport 2014:22

Författare: Per Sarnäs

Grafisk form: Anders Gutehall

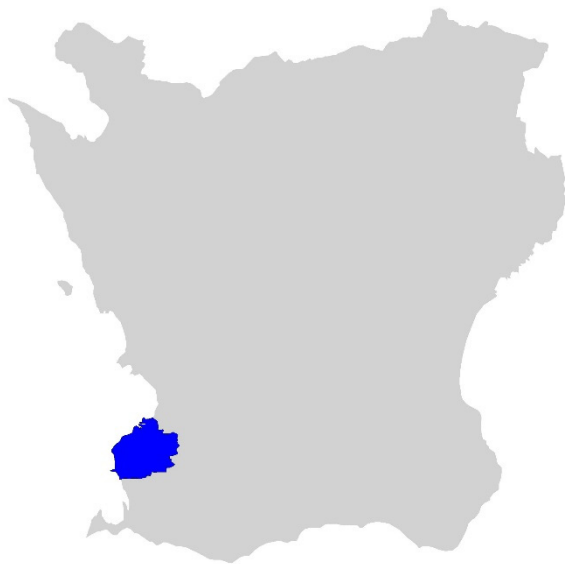
Omslagsbild: Schakt i Engelbrektsgatan

Tryck: Holmbergs i Malmö AB

© Skånearkeologi 2014

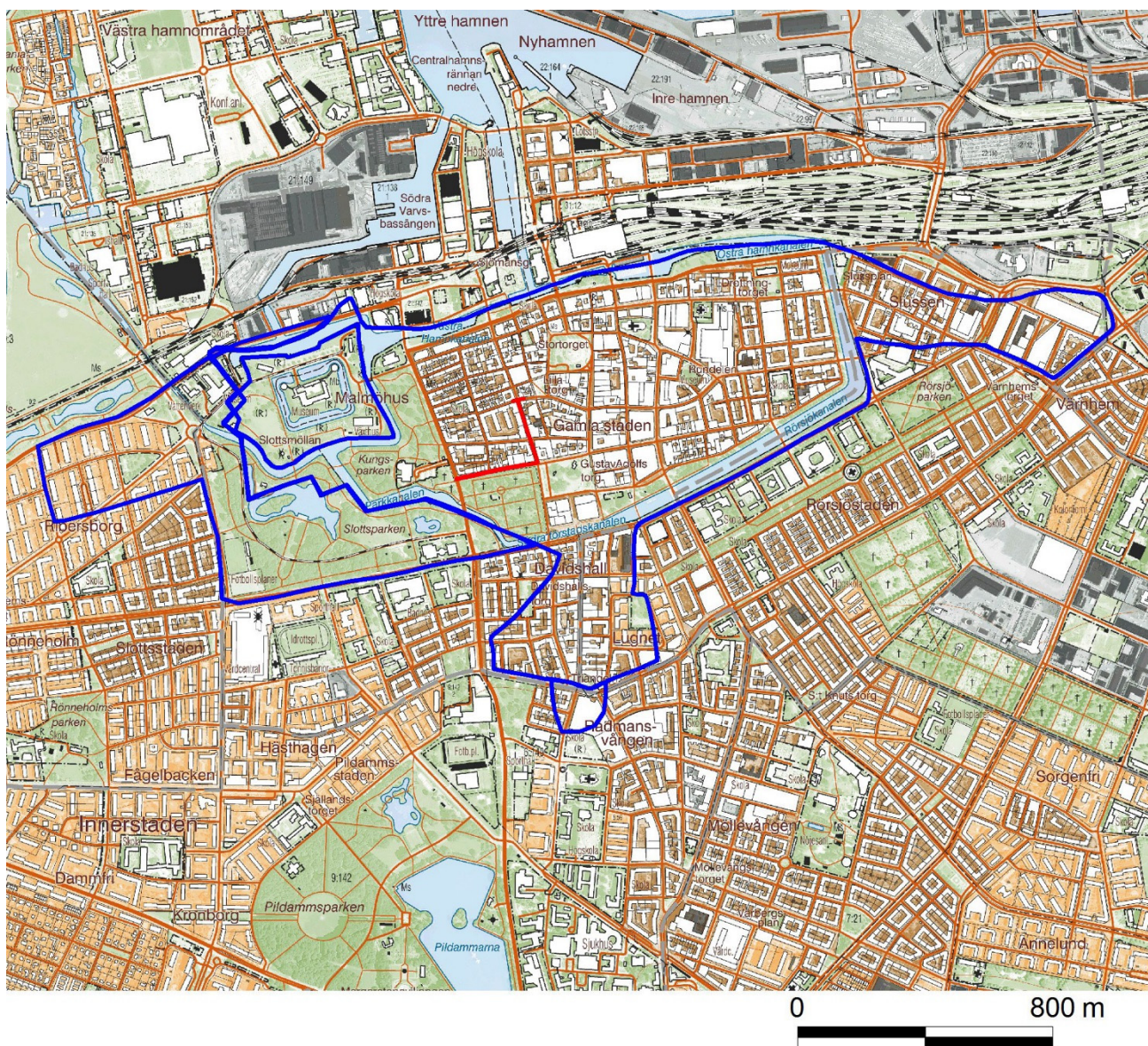
Innehåll

Inledning	5
Topografi och fornlämningsmiljö	5
Tidigare undersökningar	6
Undersökningsresultat	7
Engelbrektsgatan	7
Stora Nygatan	8
Referenser	10
Tekniska och administrativa uppgifter	11
Engelbrektsgatan	11
Stora Nygatan	12

Figur 1. Karta över Skåne med Malmö kommun markerat med blå färg.

Figur 2. Karta över del av Malmö med fornlämning nr 20 markerad med blå linje och Engelbrektsgratan och Stora Nygatan med röda linjer.

Inledning

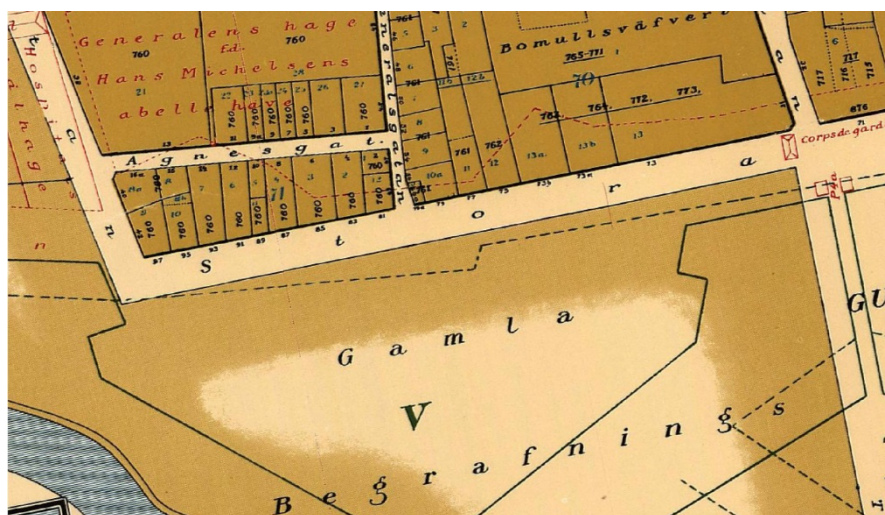
Med anledning av att VA Syd förnyade vattenledningarna i södra delen av Engelbrektsgatan och längs Stora Nygatans västra del inom Malmö medeltida stadsområde (fornlämning nr 20), beslutade länsstyrelsen i Skåne län om en arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning. VA Syd lämnade in separata ansökningar för Engelbrektsgatan respektive Stora Nygatan och därför finns det två beslut. De arkeologiska insatserna redovisas dock båda i denna rapport. Skånearkeologi har genomfört uppdraget.

Topografi och fornlämningsmiljö

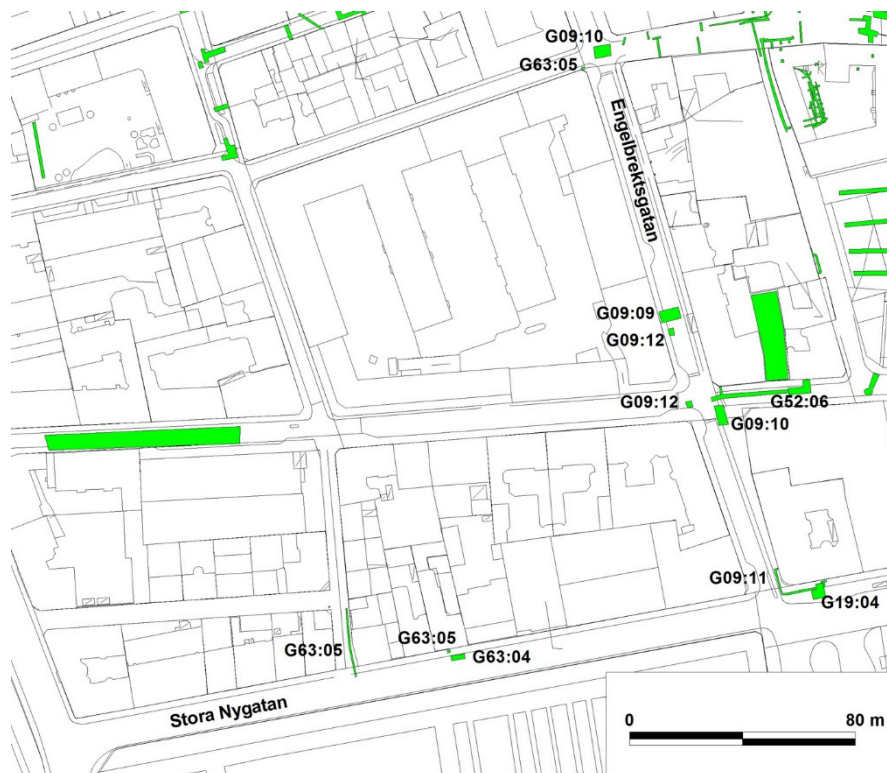
Engelbrektsgatans norra och mellersta delar (öster om kvarteren Diana, Druvan och Tranan), har tillsammans med Gråbrödersgatan haft en rad olika benämningar sedan medeltiden. Här följer några exempel. Thet strede som ligger neder til sworte brödre capell, som ock ligger Her Axelsbadstue udi (1482). Thet gamble bastustrede östen tegelgorden (1543, 1589). Marine Brendevins strede (1639). Under delar av 1600-talet benämns sträckan Blommegatan. Den södra delen var ursprungligen ”Byens strede” eller en larmgata. När man flyttade Söderport till Gustav Adolfs Torgs nordöstra hörn år 1675 framdrogs Engelbrektsgatan över den tidigare larmgatan och blev en viktig infartsväg till Malmö. Det är först 1864 som hela Engelbrektsgatan fick sitt nuvarande namn (Bender 1999).

Gatans norra del vid nuvarande hörnet av Västergatan/Gråbrödersgatan präglades under medeltid av en mer påkostad stenhusbebyggelse. Här låg till exempel Svartbrödraordens lilla kapell, Knutsgillet påkostade representationsbyggnad och Herr Axel Pedersens gårdskomplex. Mot söder präglades säkerligen omgivningen av den stora tegelgården i Kv. Tranan. De tre delarna slogs 1864 samman till den nuvarande Engelbrektsgatan (Ljungberg 1960).

Stora Nygatan tillkom i samband med fästningsverkens rasering 1805–1807 och erhöll sitt namn 1807 (Bender 1999). Gatan följer den gamla vallgraven.

Figur 3. Del av Isbergs karta från 1875 som visar den forna vallgravens utsträckning längs den nuvarande Stora Nygatan

Figur 4. Karta med de tidigare undersökningarna som omnämns i texten och där läget är känt.

TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR

Förkortningarna MHMxxxx och MMAxx är Malmö museers accessionsnummer MKxx står för Malmö Kulturmiljös accessionsnummer, och G0:xx är Malmö museers arkivnummer.

Engelbrektsgatan

I norra delen från korsningen Tegelgårdsgatan och Larohegatan genomfördes 1978 en större schaktningsövervakning där bl.a. 140 meter sektionsritningar upprättades. Upp till fem gatunivåer kunde dokumenteras liksom rester av bebyggelse och flätverksskodda rännor (Ödman 2008). I Engelbrektsgatans södra del har endast mindre schaktningsövervakningar genomförts.

Innan 1978 och de stora ingreppen med nya rördragningar i Engelbrektsgatan hade endast smärre arkeologiska undersökningar utförts. Vid en undersökning 1938 påträffades vattenledningsrör av trä och pålverk, fynd som keramik (svartgods), stengods, sporre och sax (G09:01). Vidare har det framkommit fynd i form av rödgods, stengods, läderskor, hästsko, sax, djurben, barkflöte, flätad kedja av brons och vattenledningsrör av trä. De schaktningsövervakningar som utförts efter 1978 har bara marginellt berört ostörda kulturlager.

I Larohegatan i nära anslutning till Engelbrektsgatan, undersöktes 1937 en husgrund och en brunn. Vid en schaktning för fjärrvärme år 1980 påträffades gödsellager och fynd av yngre rödgodskeramik (G39:4).

Strax öster om korsningen Engelbrektsgatan och Stora Nygatan undersöktes ett litet schakt som endast innehöll omrörda massor och i botten ett torvigt lager (G19:04).

I ett mindre schakt 25 meter norr om korsningen Engelbrektsgatan och Per Weijersgatan påträffades en vattenledningsstock vid en schaktningsövervakning 1988 (Almqvist 1987; MHM7088; G09:09).

I korsningen Engelbrektsgatan och Stora Nygatan genomfördes en schaktningsövervakning varvid endast omrörda massor påträffades (Assarsson 2006; MK 90, G09:11).

I samband med utbyggnad av bredband undersöktes ett litet schakt i korsningen Engelbrektsgatan och Larohegatan varvid endast moderna fyllnadsmassor konstaterades (Nilsson 2007; MK298; G63:05).

Vid korsningen Engelbrektsgatan och Per Weijersgatan och korsningen Engelbrektsgatan och Larohegatan undersöktes två mindre schakt i vilka endast förekom omrörda massor (Carlberg-Kriig 2002; MK70; G09:10).

Ytterligare två schakt, det ena återigen i korsningen Engelbrektsgatan och Per Weijersgatan och det andra 25 meter längre norrut gav samma resultat som för MK70, dvs. endast omrörda massor (Carlberg-Kriig 2003; MK118; G09:12).

I västligaste delen av Per Weijersgatan strax intill Engelbrektsgatan, undersöktes ett större schakt 2009. Endast omrörda massor konstaterades (Jönsson 2009, MMA11; G52:6).

Stora Nygatan

I Stora Nygatan har betydligt färre undersökningar genomförts jämfört med Engelbrektsgatan.

Den första undersökningen genomfördes 1986 i form av en antikvarisk kontroll vid nedläggning av VA-ledningar mellan Generalsgatan och Engelbrektsgatan. Enligt en summarisk rapport berördes en del senmedeltida kulturlager (Andersson 1991; MHM6893; G63:02).

År 2004 undersöktes ett litet schakt med omrörda massor (Nilsson 2006; MK222, G63:04).

I samband med utbyggnad av bredband berördes Stora Nygatan dels vid korsningen Generalsgatan och Stora Nygatan dels i ett litet schakt drygt 30 meter öster om denna korsning men endast recenta massor påträffades (Nilsson 2007; MK298; G63:05).

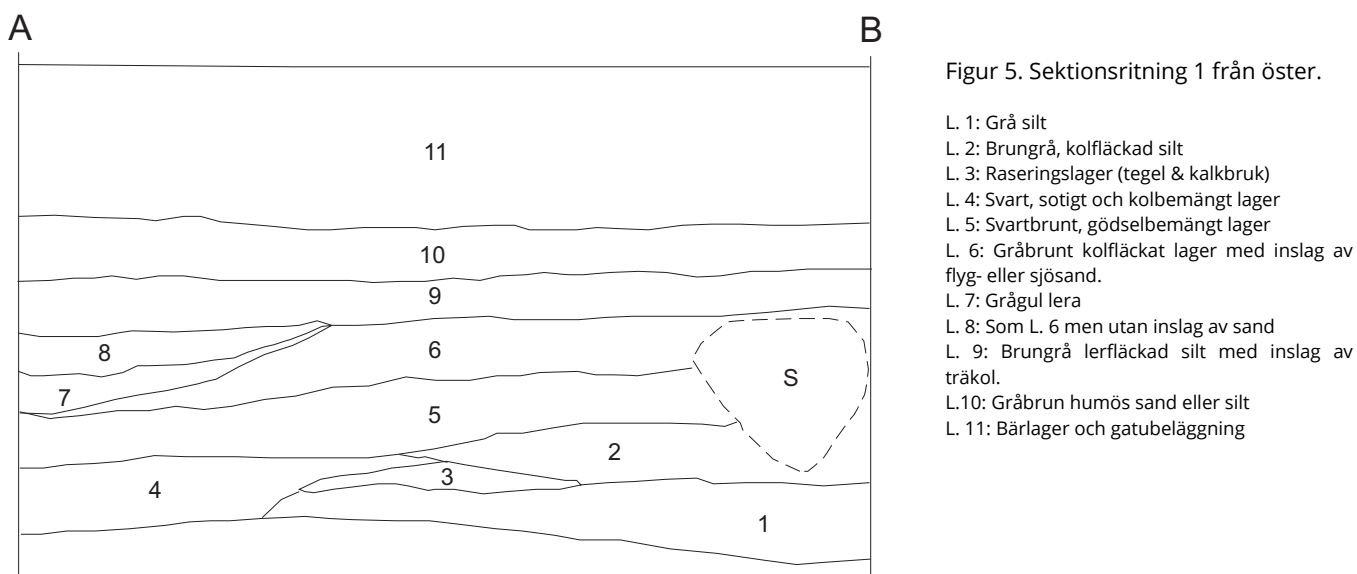
Undersökningsresultat

ENGELBREKTSGATAN

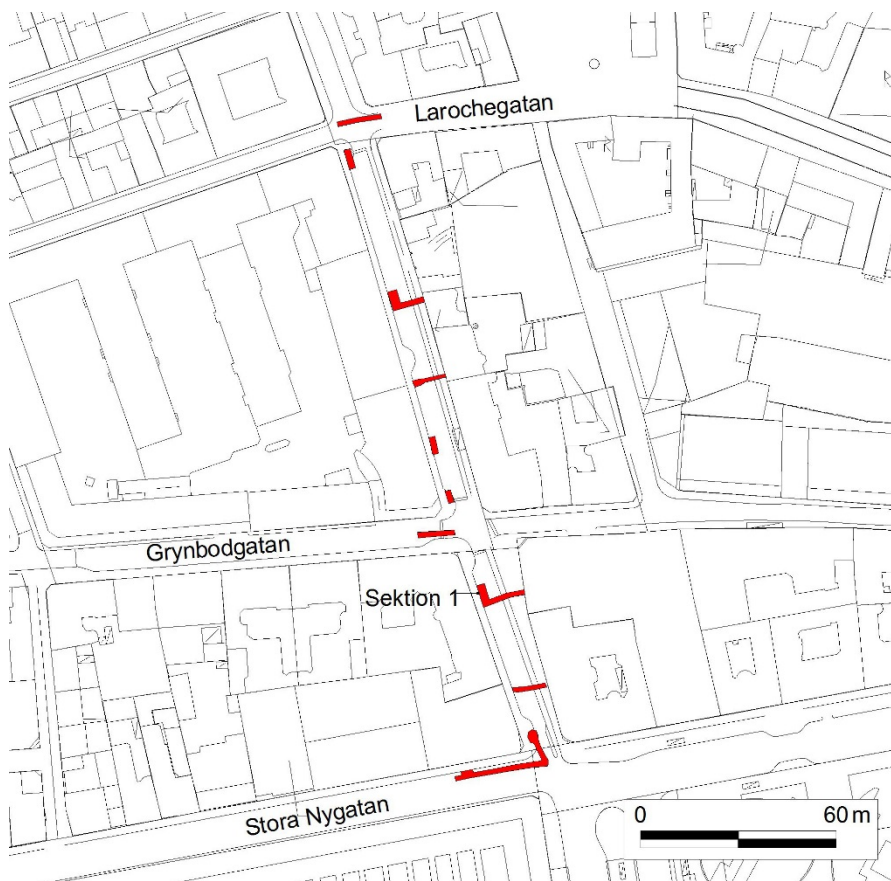
Arbetena i Engelbrektsgatan utfördes mest som relining av äldre ledningar och endast 10 schakt grävdes med grävmaskin. Schaktdjupen varierade mellan 1,5–1,9 meter.

Den absoluta merparten av schakten i Engelbrektsgatan berörde äldre ledningar och därmed omrörda massor. I sektionerna förekom sporadiskt med kulturlager. De äldre VA schakten har troligen varit bredare vilket innebär att orörda lager berörts i ringa utsträckning. I tredje schaktet räknat från söder framkom orörda lager i den västra profilväggen (Sektion 1). Denna sektion dokumenterades. I det nordligaste schaktet framkom ca en meter sektion med orörda lager i sydöstra delen av schaktet in mot Larohegatan.

Vid dokumentationen av sektion 1 påträffades ett flertal fynd, mest yngre rödgods men även en del av en sko bestående av sulan och en del av ovanlädret (MMA 97:11). Fynden torde kunna dateras till 1500–1600-tal.

Figur 6. Plan över upptagna schakt i Engelbrektsgratan. I östra delen av det nordligaste schaktet vid Larohegatan framkom en meter intakt kulturlager.

STORA NYGATAN

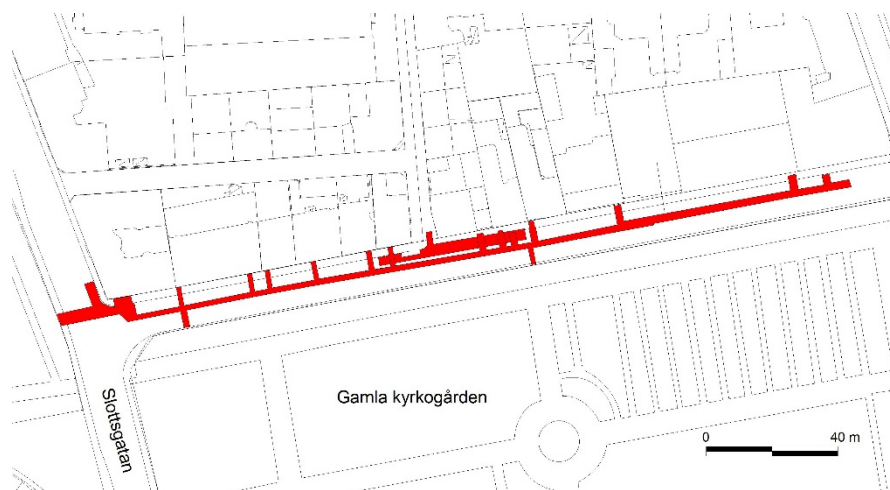
I Stora Nygatan grävdes schaktet med grävmaskin men man följde djupare liggande ledningar och även här har de tidigare schakten varit bredare så inga sektioner med orörda lager kunde dokumenteras. Schaktdjupet låg på ca 1,4–1,6 meter. På enstaka ställen blev schaktdjupet större men även här grävde man i äldre ledningsschakt. I trottoaren in mot kvarteret låg rikligt med ledningar och sporadiskt med kulturlagerrester kunde ses.

I samband med omläggning av en avloppsledning blev schaktdjupet ca 2,5 meter och då nådde man ner till blålera. Om det var naturligt avsatt blålera bör det tolkas som att vallgraven kan ha haft ett djup på 2,5 meter under dagens gatunivå vilket torde motsvara ca 2 meter när vallgraven fanns.

Den södra sidan av Stora Nygatan längs Gamla kyrkogården från Generalsgatan fram till Gustav Adolfs Torg saknar ledningsdragningar enligt personal på VA Syd. Det förekommer ställvis orörda partier mellan de olika ledningsdragningarna.

Tabell 1. Tabellen visar de fynd som framkom vid dokumentation av sektion 1.

	Sakord	Lager	Antal	Vikt	Övrigt
MMA 97:1	Yngre rödgods	L. 1-2	1	72	Ben trefotsgryta
MMA 97:2	Yngre rödgods	L. 1-2	1	5	
MMA 97:3	Stengods	L. 1-2	1	12	
MMA 97:4	Yngre rödgods	L. 4	1	210	Handtag trefotsgryta
MMA 97:5	Yngre rödgods	L. 5	1	10	Holländsk typ
MMA 97:6	Yngre rödgods	L. 5	1	7	Grön glasyr
MMA 97:7	Yngre rödgods	L. 5-6	1	10	
MMA 97:8	Yngre rödgods	L. 6	1	4	Svallad
MMA 97:9	Flintavslag	Bottengrus	5	49	
MMA 97:10	Flintavslag	Bottengrus	7	53	Svallade
MMA 97:11	Sko	L. 5			Sulan och del av ovanläder

Figur 7. Schaktplan över Stora Nygatan och Slottsgatan.

Figur 8. I schaktbotten på ca 2,5 meters djup under gatuplan, framkom blålera vilket bör indikera att vallgravsdjupet inte har varit mycket mer än 2 meter med hänsyn tagen till påförda lager.

Referenser

Litteratur

- Assarsson, H. 2006. Engelbrektsgatan 20. Dokumentation i samband med ledningsdragning och förstärkning av elnät inom RAÄ 20. Rapport över arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning. Malmö kulturmiljö Rapport 2006:031.
- Bender, B. 1999. Gator i Malmö. Gator, parker och stadsdelar i Malmö från 1300-talet till vår tid. Malmö Stadsarkiv.
- Jönsson, L. 2009. Per Weijersgatan. Nedläggning av vatten- och servisledningar inom RAÄ Malmö 20:1. Malmö museer Rapport 2009:029
- Nilsson, Th. 2006. Stora Nygatan. Dokumentation i samband med ledningsdragning inom RAÄ 20. Rapport över arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning 2004. Malmö Kulturmiljö Rapport 2006:059.
- Nilsson, Th. 2007. Bredband i Malmö. Dokumentation i samband med bredbandsutbyggnad. Rapport över arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning. Malmö Kulturmiljö Rapport 2007:054.
- Ödman, Ch. 2008. Engelbrektsgatan, Södergatan, Skomakargatan, Stora Nygatan och Gustav Adolfs Torg m.fl. Dokumentation i samband med rörnedläggningar. Malmö Kulturmiljö Rapport 2008:100.

Opublicerat material

- Almqvist, U. 1987. Antikvarisk kontroll Engelbrektsgatan. Arkivrapport Malmö museer.
- Andersson, Ch. 1991. Rapport antikvarisk kontroll 1986. Arkivrapport Malmö museer.
- Carlberg-Kriig, A. 2002. Engelbrektsgatan/Gråbrödersgatan. Arkivrapport Malmö museer.
- Carlberg-Kriig, A. 2003. Engelbrektsgatan. Arkivrapport Malmö museer.

Internetreferenser

FMIS

Tekniska och administrativa uppgifter

ENGELBREKTSGATAN

Länsstyrelsens diarienummer 431-1539-2014
Skånearkeologis diarienummer 201406
Inventarienummer MMA 97
Arkivnummer G09:15

Län Skåne
Kommun Malmö
Stad Malmö
Gata Engelbrektsgatan
RAÄ-nummer 20

Ekonomiska kartans blad 2C:23
Koordinatsystem Sweref 99 TM
X koordinat 6163818
Y koordinat 373886

Fältarbetstid 2014-04-22–2014-09-09
Antal arbetsdagar 10
Antal arkeologtimmar 7

Undersökt yta 214 m²

Projektansvarig Per Sarnäs
Uppdragsgivare VA Syd

Kostnader, arkeologi

Fältarbete: 4 550:-
Rapport: 5 200:-
Tryck: 600:-
Konservering: 1 000:-
Summa: 11 350:-

STORA NYGATAN

Länsstyrelsens diarienummer 431-2558-2014
Skånearkeologis diarienummer 201407
Arkivnummer G63:09

Län Skåne
Kommun Malmö
Stad Malmö
Gata Stora Nygatan
RAÄ-nummer 20

Ekonomiska kartans blad 2C:23
Koordinatsystem Sweref 99 TM
X koordinat 6163688
Y koordinat 373787

Fältarbetstid 2014-06-23-2014-11-07
Antal arbetsdagar 13
Antal arkeologtimmar 6

Undersökt yta 738 m²

Projektansvarig Per Sarnäs
Uppdragsgivare VA Syd

Kostnader, arkeologi
Fältarbete: 3 900:-
Rapport: 2 600:-
Tryck: 600:-
Summa: 7 100:-